

КОРПОРАТИВНАТА НЕФИНАНСОВА ОТЧЕТНОСТ В КОНТЕКСТА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ ТРАНСПОРТНИЯ СЕКТОР

Емилия Вайсилова

emvais@abv.bg

**Висше транспортно училище „Тодор Каблешков”
БЪЛГАРИЯ**

Ключови думи: транспортни предприятия; нефинансова отчетност; икономически, социални и екологични показатели; устойчиво развитие

Резюме: Характерно за нашето съвремие, са непрекъснатите промени във всички сфери на обществения живот. Тези промени засягат и отчетността, която бизнес организациите са задължени да представят публично. Някои предприятия в България, в т.ч. и такива от транспортния сектор, разширяват обхвата на своята отчетност. Годишните финансови отчети, които тези предприятия изготвят за 2017 г., ще съдържат не само финансова, но и корпоративна нефинансова информация: социална и информация относно околната среда.

В настоящата разработка се разглежда същността на нефинансовата информация и ролята ѝ за постигане на устойчиво развитие на предприятията от транспортния сектор. Устойчивост в развитието на тези предприятия може да се постигне само при разумно съчетаване на дългосрочната финансова стабилност и ефективност на бизнеса, социалната справедливост и опазването на околната среда. Изследването, оценяването и управлението на резултатите от дейността на предприятието, както и тяхното въздействие върху обществото и природата, може се постигне само чрез отчетност съдържаща както финансова така и нефинансова информация (интегрирана отчетност).

Целта на настоящият доклад е да се изясни необходимостта от оповестяването на нефинансова информация и нейната роля при анализа на устойчивото развитие на транспортните предприятия. Основната теза е, че представянето на нефинансова информация е фактор за повишаване на конкурентоспособността на всяко предприятие.

ИКОНОМИЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ НА ТРАНСПОРТА

ВЪВЕДЕНИЕ

Съвременният свят се характеризира с ускорено развитие на човешката цивилизация. Глобализацията навлезе във всички сфери на обществения живот и промени условията за тяхното функциониране. Налице е все по-нарастваща бизнес активност и засилваща се роля на капиталовите пазари, което е съпроводено с ограниченост на ресурсите за производство. С други думи установява се нов ред в

икономическите и социалните отношения, продиктуван от настъпващите климатични промени, изчерпването на природните ресурси, социалните неравенства и пр. Формира се нов корпоративен свят и все повече се засилва ролята на компаниите в обществото. За да може да се оценява правилно тази роля, следва да се усъвършенства отчетността на компаниите. Необходимо е фокусът да се измести от краткосрочни и високи печалби към дългосрочни и устойчиви ползи за собствениците и обществото като цяло. С други думи поведението на бизнес организациите се променя.

Посредством най-ценния ресурс на 21 век – „информацията“, става възможно регистрирането, обобщаването и анализирането на проблемите и постиженията в областта на икономическия просперитет, опазването на околната среда и социалната справедливост. В тази връзка, се сменя парадигмата по отношение отчетността на предприятията. В съответствие с това е и приетата на 22 октомври 2014 г. Директива 2014/95/ЕС на Европейския парламент и на Съвета. Същата бе транспонирана в счетоводното законодателство на Република България.

Предприятията в България, в т.ч. и тези от транспортния сектор, ще разширят обхвата на своята отчетност. Годишните финансови отчети ще съдържат не само финансова, но и корпоративна нефинансова информация - социална и информация свързана с околната среда (т. нар. интегрирана отчетност). Определен кръг предприятия включват в доклада за дейността си нефинансова декларация (задължителна от 1 януари 2017 г.). Последната следва да съдържа описание на политиките на предприятието по отношение на дейностите му, осъществявани в областта на екологията, социалните въпроси и тези свързани със служителите, правата на човека, борбата против корупцията, разнообразието и равенството на половете в ръководните органи на предприятията – брой на жени и мъже, възраст, географско разнообразие, образование, професионални качества, религия. На практика това е отчетност от ново поколение, наречена интегрирана отчетност (съдържаща финансови и нефинансови показатели).

В настоящата разработка акцентът се поставя върху същността на нефинансовата информация и ролята ѝ за постигане на устойчиво развитие на предприятията от транспортния сектор. Устойчивост в развитието на тези предприятия може да се постигне само при разумно съчетаване на дългосрочната финансова стабилност и ефективност на бизнеса, социалната справедливост и опазването на околната среда. Изследването, оценяването и управлението на резултатите от дейността на предприятието, както и тяхното въздействие върху обществото и природата, може се постигне само чрез отчетност съдържаща както финансова така и нефинансова информация (интегрирана отчетност).

Целта на настоящият доклад е да се изясни необходимостта от оповестяването на нефинансова информация и нейната роля при анализа на устойчивото развитие на транспортните предприятия. Основната теза е, че представянето на нефинансова информация е фактор за повишаване на конкурентоспособността на всяко предприятие.

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ – ХАРАКТЕРИСТИКА И ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ

Като начало ще направим кратка ретроспекция на това, как възниква идеята за устойчиво развитие:

☞ Първото събитие, на което е поставен въпроса за устойчиво развитие, се случва през 1972 г. в Стокхолм - проведена е конференция на тема „Човешката околна среда“.

☞ През 1997 г. за първи път е дефинирано понятието „устойчиво развитие“ в доклад „Нашето общо бъдеще“ на Световната комисия по околна среда и развитие.

☞ През 1992 г. в Рио де Жанейро е проведена среща на високо равнище по проблемите на планетата Земя и конференция на ООН по околна среда и развитие, на която са приети няколко съществени документа: Декларация по околна среда и развитие; Дневен ред за 21 век; Рамкова конвенция по изменение на климата; Конвенция за биологичното разнообразие и Конвенция за борба с опустиняването.

☞ През 2002 г. в Йоханесбург, е проведена среща на високо равнище по устойчиво развитие по време на която са приети: Декларация за устойчиво развитие, План за прилагане на „Дневен ред за 21 век”, Партньорства за устойчиво развитие.

☞ В Декларация на Европейския съвет от 2005 г. са очертани четири насоки на дейности по устойчивото развитие: икономически растеж, опазване на околната среда, социално равенство и сближаване, изпълнение на международни задължения, включително по линия на ООН. В резултат на ангажиментите, поети на международно равнище, в нашата страна е разработена Национална стратегия за устойчиво развитие.

В полза на по-доброто изясняване същността на устойчивото развитие, ще бъдат разгледани няколко становища по въпроса. Така например Аурелио Печеи счита, че под устойчиво развитие се разбира „общество, което в отговор на изменение на вътрешните и външните условия е способно да установи ново, съответстващо на тези изменения равновесие както вътре в себе си, така и в цялата среда на своето съществуване” [1].

Според друг изследовател „устойчивото развитие е такова развитие, което държи сметка за това, че планетарните ресурси трябва да се използват разумно и пестеливо, за да се обезпечи един достоен живот както за сегашните, така и за бъдещите поколения” [2].

Базирайки се на множеството определения за устойчиво развитие, налични в литературата, можем да обобщим, че то е променящ се процес при който използването на ресурсите, насоката на инвестициите и на технологичното развитие, институционалните промени са съответни на нуждите както на сегашното, така и на бъдещите поколения.

Устойчивото развитие се основава на множество принципи, приети на световния форум в Рио де Жанейро през 1992 г. Същите, съвсем накратко и в обобщен вид, могат да се представят по следния начин:

1. Хармонично използване и развитие на човешки и природен капитал;
2. Днешните и утрешните поколения имат равни права;
3. Извършването на стопанска дейност се съпътства с предпазителни мерки за опазване на околната среда, а причинителя на екологични щети ги компенсират;
4. Държавите разработват и прилагат ефективно законодателство за опазване на околната среда и активно си сътрудничат;
5. Осигуряване на широко гражданско участие в процеса на вземане на решения и партньорства на всички равнища - решенията да се вземат на възможно най-ниско ниво, т.е. най-близо до хората.

Фиг. 1 Тригестълба на устойчивото развитие

Целта на устойчивото развитие е да „посрещне нуждите на настоящето, без да прави компромис с възможността на бъдещите поколения да удовлетворяват собствените си нужди” [3]. Основно намерение на устойчивото развитие е да се осигури качествен живот на настоящето поколение, като същевременно се стреми да осигури хармония между три основни показателя – икономика, екология и социални отношения. Това са т.нар.

стълбове на устойчивото развитие (фиг. 1). Върху тези три показателя най-силно въздействие оказват организациите, които са и основните сили в обществото. Тяхна задача е да работят за постигане целта на устойчивото развитие и от тази гледна точка са налице определени изисквания към отчетността им.

Транспортният сектор е този, за който може да се каже, че има най-силно въздействие както върху екологията, така и по отношение на социалния фактор. За да се постигне устойчиво развитие на транспортната система като цяло, е необходимо постигане устойчиво развитие на всяко едно транспортно предприятие, които са основните субекти на тази система. Изследването и установяването на устойчиво развитие на едно такова предприятие, е възможно само ако е налице достоверна и всеобхватна информация за икономическите, екологичните и социални показатели, които да се подлагат на непрестанен анализ и контрол.

СЪЩНОСТ НА ИНТЕГРИРАНАТА ОТЧЕТНОСТ В КОНТЕКСТА НА КОНЦЕПЦИЯТА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

За да могат предприятията, в т.ч. и тези от транспортният сектор, да постигнат устойчиво развитие, е необходимо да има прозрачност на информацията, свързана с околната среда и социалният фактор. В духа на всичко това са изискванията, регламентирани в Директива 2014/95/ЕС на Европейския парламент и на съвета. В нея е посочена необходимостта от повишаване прозрачността на информацията, свързана с околната среда и социалния фактор, като съществени за определяне на рисковете за устойчивостта. Същевременно се изтъква, че държавите членки могат да налагат по целесъобразност допълнителни критерии за подобряване прозрачността на нефинансовата информация на предприятията.

В исторически план обхватът на корпоративната отчетност се разширява от строго финансова към включване на екологични, социални и управленски въпроси в различни форми и степени. Оповестяването на нефинансова информация е една от съществените предпоставки за управлението на прехода към устойчива глобална икономика. Това поражда необходимостта от представяне не само финансова информация, но също така и информация за социалната справедливост и опазването на околната среда. Оповестяването на нефинансовата информация спомага за измерването, наблюдението и управлението на резултатите от дейността на предприятията и тяхното въздействие върху обществото и екологията.

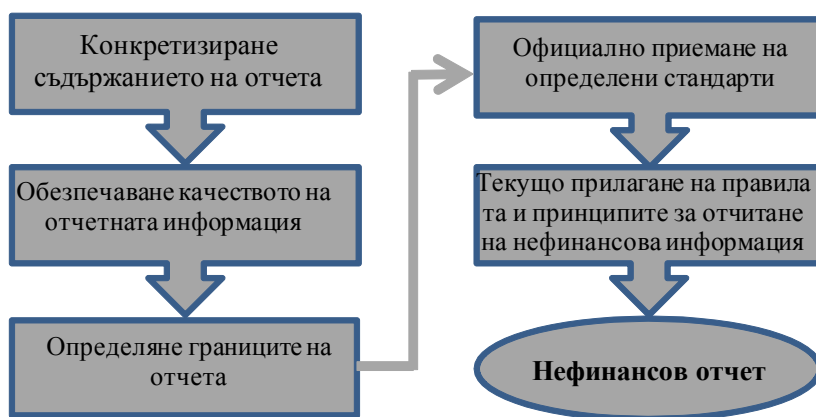
През последните години все повече предприятия, избират да представят резултатите от стопанската си дейност комплексно по икономически, екологични и социални показатели, т.е. по трите равностойни „стълба“ на устойчивото развитие. Най-новата „надстройка“ на тази тенденция е интегрираното отчитане, за което през декември 2013 г. Международният съвет за интегрирано отчитане (International Integrated Reporting Committee) прие инструктивна Международна рамка за интегрирано отчитане (International Integrated Reporting Framework – IIRF).

Бурното развитие на световната икономика и все по-обширното задоволяване на човешки потребности, за съжаление са съпроводени с отрицателни ефекти върху околната среда. Това на практика е едно от големите противоречия на 21 век. Корпорациите следва да направят избор между начина на постигане на стопанските си цели и начина по който техните дейности въздействат върху икономиката, земята и хората. За да се постигне устойчиво развитие, се налага въвеждане на единни стандарти за оповестяване на нефинансова информация от страна на предприятията, свързана с въздействието, което оказват техните дейности върху околната среда и обществото.

Обединяването на финансовата и нефинансовата информация във финансовия отчет е предпоставка за постигане на устойчиво развитие на предприятията и намира

израз в съставяне на интегриран отчет. В този смисъл, регламентирането на интегрираната отчетност е наложително и е продиктувано от необходимостта за удовлетворяване настоящите човешки потребности и осигуряването на възможности за нарастващ жизнен стандарт на бъдещите поколения.

Интегрираното отчитане по своята същност е ориентирано към бъдещето, т.е. основна негова функция е прогностичната. Резултатната информация (финансова и нефинансова) от това отчитане показва текущото състояние на устойчивото развитие и е база за формиране на дългосрочни стратегии за развитие. Основната цел на интегрираното отчитане е задоволяване на потребностите от информация на определени групи заинтересовани лица - акционери, инвеститори, кредитори, доставчици, клиенти, работници и служители, собственици, държавни органи и организации, а също и интересите на дадени обществени групи. В тази връзка, процесът на създаване на нефинансова информация в интегрирания отчет, трябва да

бъде ориентиран към пълно и всеобхватно задоволяване на тези интереси. Този процес условно може да се представи чрез следните етапи (фиг. 2):

Очакванията за отчетността на бъдещето са интегрираният отчет да се превърне в основен отчет за всички организации. Разбира се пътищата и сроковете за тази цел ще са различни

Фиг. 2 Етапи на процеса на създаване на нефинансова информация

за отделните предприятия. Международният комитет за интегрирано отчитане (International Integrated Reporting Committee) посочва няколко алтернативни маршрута за утвърждаване на интегрираното отчитане [4]:

- Съчетаване на нефинансовия отчет с доклада на дейността или пълния годишен доклад. Това е един първоначален, преходен вариант на отчитане докато се изследват възможностите за интегриране на съдържанието на двата отчета.
- Оповестяване на самостоятелен, кратък интегриран отчет като приложение към нормативно изисквания годишен отчет.
- Вътрешно приемане на интегрираното отчитане с цел да се осигури информация за управлението.

Комбинирането на финансова отчетност с анализ на социалните, екологичните и икономическите ефекти на организацията, в единен интегриран отчет, дава възможност за рационална оценка на нейната дългосрочна жизнеспособност. Изграждането на интегриран отчет се основава на няколко принципа: стратегически фокус; обвързване на информацията; ориентация към бъдещето; отзивчивост и всеобхватност по отношение на заинтересованите страни; надеждност, същественост и компактност. В тази връзка, съдържанието му е изпълнено от шест фундаментално свързани, ключови елемента [4]: - организационен преглед и бизнес модел; - работна среда, включително рискове и възможности; - стратегически цели и стратегии за тяхното постигане; - управление и възнаграждения; - изпълнение; - бъдеща перспектива.

Връзките между тези елементи са закономерни, логични, а не фрагментирани. Най-същественият елемент в интегрирания отчет е бизнес моделът на предприятието. В

основата на бизнес модела са заложили две концепции – за видовете капитали и за създаването и поддържането на стойност. Отчетност с грижа към ресурсите е отчетността на бъдещето, тъй като чрез нея се постига събиране на информацията относно различните видове капитал (финансов, производствен, човешки, интелектуален, природен и социален) в една обща платформа. Това позволява тяхното по-адекватно управление [5].

Корпоративното нефинансово отчитане налага нов подход на отчитане, според който стойността на компанията се определя от всички видове използвани капитали. То осигурява възможности за създаване и поддържане на стойността (капитала) на компанията в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план.

Реализацията на интегрираното отчитане изисква ясно да се очертаят задачите, които то трябва да реши, а именно [6]:

- Да се подобри качеството на достъпна за доставчиците на финансов капитал информация, с цел по-ефективно и продуктивно разпределение на капитала;
- Да се насърчава един по-комплексен и ефективен подход към корпоративната отчетност, с цел подобряване способността на организацията да създава стойност с течение на времето;
- Да се подобри отчетността и съхранението на всички видове капитали, като се поддържа разбирането за тяхната взаимна зависимост;
- Да се поддържа интегрираното мислене чрез вземане на решения и извършване на действия, които са насочени към създаването на стойност в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план.

Основната цел на интегрирания отчет е да представи финансови и нефинансови показатели за дейността на предприятието и да даде информация на потенциалните ползватели за това как създава стойност във времето. Такъв тип информация вече има задължителен характер и у нас посредством изискването за изготвяне на нефинансова декларация по отношение на някои групи предприятия, чиито обхват е дефиниран в Закона за счетоводството. Представянето на нефинансова информация не е новост за нашата счетоводна практика. С приемането обаче, на новия Закон за счетоводство от началото на 2016 год., тази информация е обособена в отделен документ. В закона в резултат на транспонирането на законодателството на Европейския съюз към определен кръг предприятия, се предявиха изискванията относно изготвянето на т.нар. нефинансова декларация [7]. Последната е крачка към преминаване към интегрираната отчетност. Предприятията, които попадат в обсега на това изискване са „големите предприятия, които са предприятия от обществен интерес и които към 31 декември на отчетния период надвишават критерия за среден брой служители през финансовата година от 500 души” (чл. 48 от Закона за счетоводството). Към тези предприятия се отнасят някои от основните транспортни дружества на страната, като Холдинг „БДЖ” ЕАД и дъщерните му предприятия и Национална компания „Железопътна инфраструктура”¹. Разбира се и всички останали транспортни предприятия, отговарящи на посочените критерии.

Нормите за изготвяне на нефинансова декларация са заложили в чл. 48-50 на Закона за счетоводство. Пренесени са у нас от § 6 на Директива 2014/95/ЕС. Определено е тази декларация да се изготвя за отчетни периоди, които са след 01.01.2017 г., т.е. все още няма натрупана практика и база за извършване на анализ за нейното изготвяне, степента на разкриване на информацията в нея, полезността ѝ и т.н. При изготвянето на нефинансовата декларация предприятията имат избор – същата може да е неразделна част от доклада за дейността, или да бъде отделен доклад, който

¹ Съгласно Указание на Министерство на финансите – УК-3/21.12.2017 г.

трябва да се публикува заедно с доклада за дейността и годишния финансов отчет. За дъщерните предприятия има облекчение да не изготвят нефинансова декларация, в случай, че те и техните дъщерни предприятия са включени в консолидирания доклад за дейността или в отделния доклад на друго предприятие. Предприятията майки, които са предприятия от обществен интерес и надхвърлят изискването за 500 човека, включват в консолидирания доклад за дейността консолидирана нефинансова декларация.

Нефинансовата декларация включва описание на възприетата политика от предприятията по отношение на дейността, която осъществяват в няколко области - в областта на екологията; социалните въпроси; въпроси свързани със служителите, които от своя страна може да включват информация относно участието на половете в управлението, образователна структура на персонала, мерки за борба с корупцията, религия, равенство на половете и др. Изискванията, съгласно Закона за счетоводството, за съдържанието на нефинансовата декларация са следните:

- да има кратко описание на бизнес модела на предприятието, т.е. да са посочени целта, стратегията, организационната структура, следваните политики по отношение на основните и спомагателните дейности и други;
- да е налице описание на политиките, възприети от предприятието по отношение на екологичните и социалните въпроси, в т.ч. и дейностите, извършвани през отчетния период и резултатите от тях;
- да са посочени целите, рисковете и задачите, които предстоят по отношение на екологичните и социалните политики, включително описание на такива дейности, които биха довели до неблагоприятно въздействие върху екологията, служителите или други социални въпроси;
- да са описани основните показатели за резултатите от дейностите, свързани с екологичните и социалните въпроси.

Някои от българските транспортни предприятия ще изготвят Нефинансова декларация за приключилата вече финансова 2017 год. Това е стъпка към усъвършенстване на подхода за управление на техния бизнес по отговорен и устойчив начин, което ще доведе до създаване на стойност за всички заинтересовани страни. Тази стойност все повече се определя от фактори отвъд финансовото представяне - екологична и социална отговорност, репутация в обществото, ангажимент към заинтересованите страни, както и инвестиции в развитието на служителите. Това ще доведе до устойчиво развитие на бизнеса.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Преходът към интегрирана отчетност е неизбежен за предприятията от транспортния сектор. В съответствие с изискванията за устойчиво развитие на транспорта [8], е необходимо да има яснота дали тези предприятия се развиват екологосъобразно и как създават стойност във времето.

С изготвянето на Нефинансова декларация, някои от българските транспортни предприятия започват преход към интегрираното отчитане. Както стана ясно от изложеното в разработката, интегрираният отчет цели да представи финансовите и нефинансови аспекти от дейността на предприятието и да обясни на потенциалните ползватели на отчета как една организация създава стойност във времето. Във връзка с това компаниите ще трябва да реорганизират своята отчетност с цел генериране на информация, която да се включи в интегрирания отчет. Оповестяването на нефинансовата информация задължително следва да се обвърже с изграждането на единна система от показатели в конкретни области за оповестяване, която да се прилага с цел повишаване на сравнимостта и аналитичните качества на тази информация.

В тази насока по света има вече добри практики. За това говорят и специално създадените годишни награди за най-добър интегриран отчет [9]. Те могат да бъдат полезни за нашите предприятия, които започват да реорганизират своята отчетност, с цел преминаване към изготвяне на интегриран отчет.

ЛИТЕРАТУРА:

- [1] Пенчев, П., Устойчиво развитие – исторически императив, национална цел и стратегия на България, София, 1993
- [2] Близнаков, Г., Накъде, човече?, Издателство Марин Дринов, София, 1995
- [3] Световна комисия по развитие и околна среда. Нашето общо бъдеще. Оксфорд: Oxford University Press, 1987
- [4] International Integrated Reporting Committee, Towards Integrated Reporting, Communicating Value in the 21st Century, 2011, Online, http://theiirc.org/wp-content/uploads/2011/09/IR-Discussion-Paper-2011_spreads.pdf
- [5] Morros, J. 2016, The integrated reporting: A presentation of the current state of art and aspects of integrated reporting that need further development, Intangible Capital
- [6] International Framework for Integrated Reporting (IFIR), International Integrated Reporting Council (IIRC), December, 2013, www.theiirc.org
- [7] Закона за счетоводство, в сила от 01.01.2016 г.
- [8] Стратегия за развитие на транспортната система на Република България до 2020 г., <https://www.mtitc.government.bg>
- [9] <http://www.ey.com>

CORPORATE NON-FINANCIAL REPORTING IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TRANSPORT SECTOR ENTERPRISES

Emiliya Vaysilova
emvais@abv.bg

*Todor Kableshkov University of Transport, 158 Geo Milev Str., Sofia 1574,
BULGARIA*

***Key words:** transport enterprises; non-financial reporting; economic, social and environmental indicators; sustainable development*

***Abstract:** Characteristic of our time are the constant changes in all spheres of public life. These changes also affect the reporting that organizations are required to make public. Some enterprises in Bulgaria, including these in the transport sector, extend the scope of their reporting. The annual financial statements that they have to prepare for 2017 shall contain not only financial but also corporate non-financial information: social and environmental information. This paper examines the essence of non-financial information and its role in achieving sustainable development of transport enterprises. Sustainability in the development of these businesses can only be achieved by a reasonable combination of long-term financial stability, business efficiency, social justice and environmental protection. Research, assessment and management of the enterprise's performance, as well as its impact on society and nature, can only be achieved through reporting containing both financial and non-financial information (integrated reporting). The purpose of this report is to clarify the need for disclosure of non-financial information and its role in the analysis of the sustainable development of transport undertakings. The main thesis is that the presentation of non-financial information is a factor for increasing the competitiveness of each enterprise.*